

tim *bivstvujuće*, onda istina čulne izvesnosti takode mora biti *bivajuća*, tj. postojati. Hegel daje primer: Sada jeste noć, zapisivanjem se istina ne može izgubiti; pogledamo li sada ovoga podneva i ovu zapisanu istinu, ona je izvetrila;²⁰ istina Ovoga nije postojeća i postojava, nego samo sadašnja. Ali Sada je ipak postojano, ono je uvek sada. Ovo Sada negira svaki sadržaj i ne pripada mu; ovo održavajuće Sada nije neko neposredno, nego je isposredovano, ono nije neko ovo Sada kao Sada, koje prethodi nekom Ovom, nego pripada uvek nekom Ovom, ono je »opšte«. I tako se onda pokazuje da je *opšte* u stvari ono istinito čulne izvesnosti, koja ipak veruje da ono svoje istinito ima u Ovome, u pojedinačnom. Ovo je, međutim, odlučujući uvid od koga sve zavisi, naime, da je *upravo ono pojedinačno kao pojedinačno ono opšte, naime, opšte Ovo*. A ovo *opšte Ovo* je ono što čulna izvesnost iskazuje, kada govori. U našem mnenju mnivano je, međutim, uvek određeno Ovo, ali ono, mnivano na taj način, nikada nije neposredno izgovorljivo. Ono što važi za *Sada*, Hegel pokazuje zatim i za *Ovde* i u onome *Ovde* pokazuje istu dijalektiku, naime, da je ono iskazivo samo kao jedno *opšte Ovde* koje je odvojeno od pojedinačnog *aisthetón*. S druge strane, on zatim to isto pokazuje na ovome *Ja*, upravo to da je ono uistinu ono *opšte*. Predmet čulne izvesnosti kao i njeno *Ja* jesu opšti a ne nikako ono pretpostavljeno pojedinačno. Međutim, ako mnivanje takode ne može da izgovori to *Ovo* zato što je ono kao iskazano uvek samo *opšte Ovo*, možda bi ga ipak moglo pokazati? Ali kako bi mi mogli pokazati ovo *Sada*? Ono je već prestalo da biva time što je pokazano; to *Sada*, koje jeste, jeste neko drugo nego ono pokazano; ono pokazano je već jedno prošlo a ne *bivajuće Sada*. Ni putem pokazivanja ja ne dolazim do pojedinačnog ovog, koje bi bilo neko bivstvujuće. Rezultat misaono veoma teško dijalektičkog objašnjavanja o biti čulne izvesnosti mogli bismo sažeti ovako: *neposrednost* prirodnog gledanja na svet sebe izgovara u mnivanju čulne izvesnosti, koja veruje da ima bivstvo u onom pojedinačnom zbiljskom, onom gledanjem i slušanjem itd.; — da ovo naivno gledanje na svet o bivanju-zbilj-

skim onog pojedinačnog u prvom filozofskom postavljanju pitanja o ovoj neposrednosti već propada u dijalektički čulne izvesnosti, koja pušta da bude očito da je bivstvo koje se primećuje u *aisthesis* zaista ono *opšte*, naime *opšte Ovo*.

Ukidanje naivne vere u bivstvo, vere neposrednog držanja prema bivstvujućem, Hegel izražava ovako: »U tome pogledu može se onima koji zastupaju onu istinu i izvesnost realiteta čulnih predmeta reći da njih treba uputiti u najnižu školu mudrosti, naime, u stare eleuzinske misterije Cerere i Bahusa, da prvo treba da nauče tajnu jedenja hleba i pijenja vina; jer onaj ko je u te tajne posvećen ne samo da dospeva do sumnje u bivstvo čulnih stvari, već i do očajanja zbog njega, i na njima delimično sam on izvršava njihovo ništavilo, delimično gleda kako ga one samo izvršavaju. Ove mudrosti nisu lišene čak ni životinje, nego se pokazuje da su u nju najdublje posvećene; jer one ne zastaju pred čulnim stvarima kao pred onima koje bivaju po sebi, već ih se očajavajući zbog tog realiteta i obuzete potpunom izvesnošću u njihovu ništavnost bez ustezanja laćaju i proždiru ih; i kao životinje tako i cela priroda slavi te otkrivene misterije koje uče u čemu se sastoji istinitost čulnih stvari.«²¹

S nemačkog: Dušan Dorđević Mileusnić

15. Hölderlin, *Sämtliche Werke*, Stuttgarter Ausgabe, Hrsg. von F. Beissner, Bd. 4/1, Stuttgart 1961, S. 65.

16. G.W.F. Hegel, *Phänomenologie des Geistes*, Hrsg. von Johannes Hoffmeister, Hamburg 1952, S. 69.

17. G.W.F. Hegel, *Wissenschaft der Logik*, u: *Sämtliche Werke*, Jubiläumsausgabe, Bd. 4, Stuttgart 1928, S. 45f.

18. G.W.F. Hegel, *Phänomenologie des Geistes*, Hrsg. von Johannes Hoffmeister, Hamburg 1952, S. 32.

19. Ibid., S.42f.

20. Up. ibid., S. 81.

21. Ibid., S. 87f.

ulica asje lacis

valter benjamin

Ova se ulica zove
Ulica Asje Lacis
po onoj koja ju je
kao inženjer prokrčila u autoru

ORUŽJE I MUNICIJA

Bio sam došao u Rigu da bih posetio prijateljicu. Njena kuća, grad, jezik, bili su mi nepoznati. Niko me nije sačekao, niko me nije poznao. Dva časa sam usamljen lutao ulicama. Nikada ih nisam ponovo video takvim. Iz svake kućne kapije sukljao je plamen, iz svakog kamena na uglu vrcale varnice a svaki tramvaj proletao bi poput vatrogasnih kola. Ona je, u stvari, mogla da izide baš iz te kapije, da iskrсне iza onog ugla i sedi u ovom tramvaju. No, od nas oboje, ja sam mora, po svaku cenu, da budem prvi koji će ugledati onog drugog. Jer, ako bi ona na mene položila fitilj svog pogleda, ja bih se morao rasprsnuti poput magacina municije.

PRVA POMOĆ

Jednim pogledom sam mogao da obuhvatim celu najhaotičniju četvrt, mrežu ulica koje sam godinama izbegavao, onog dana kada se tamo preselilo voljeno biće. Bilo je to kao da je na njegovom prozoru instaliran reflektor koji okolinu preseca svetlosnim snopovima.

UNUTRAŠNJA ARHITEKTURA

Traktat je arapska forma. Po spoljašnjem izgledu je neuređen i neupadljiv; nalik je tako fasadama arapskih zdanja čija organizacija počinje tek u dvorištu. Ni organizovana struktura traktata ne može se spolja primetiti nego se otkriva tek iznutra. Kada je sastavljen u poglavljima, ona nemaju svoje verbalne naslove nego su označena brojkama. Površ njegovih rasprava nije obojena živopismo, već je, štaviše, prekrivena ornamentalnim prepletima čije se vijuganje nigde ne prekida. U ornamentalnoj gustoći takvog načina izlaganja poništava se razlika između temetskih izvodenja i digresija.

PRODAVNICA PAPIRNE ROBE I PISAČEG PRIBORA

Planovi Farus. Poznajem jednu koja je rasejana. Tamo gde su meni sruke imena mojih snabdevača, mesto gde čuvam dokumente, adrese mojih prijatelja i poznanika, čas urečenog sastanka, tamo su njoj politički pojmovi, partijske parole, isposvedne formule i naredbe. Ona živi u gradu parola, stanuje u četvrti zavereničkih i zbratimljujućih izreka, gde svaka uličica zagovara neku boju a svaka reč ima bojni poklič za odjek.

Čestitke. »Iz trske se stisne/ Svetom mnogo šećera./ Neka i iz moga pera/ Nežnosti mnogo sklizne!« Ovi se stihovi nadovezuju na »Srećnu čežnju« poput bisera koji se skotrlja iz otvorene ostrigine školjke.

Džepni kalendar. Ništa karakterističnije za Nordijca nego da mora, kada voli, da pre svega i po svaku cenu bude sam sa sobom. Najpre mora da sam razmotri svoja osećanja, da u njima uživa pre nego što izide pred ženu i izjavi joj ih.

Pritiskač za pisma. Trg Konkord: Obelisk. Ono što je pre četiri hiljade godina u njemu bilo pokopano, počiva danas usred najvećeg od svih trgova. Da mu je to bilo proročeno — kakav silni trijumf za faraona! Da će prva zapadna civilizacija jednom, u svome središtu, držati spomenik njegovoj vladavini! Kako doista izgleda ta slava? Niko od deset hiljada, koji ovuda prolaze, ne zastaje; niko od deset hiljada, koji zastanu, ne mogu da pročitaju natpis. Tako cela slava ostaje na onome što je bilo obrečeno, a nijedno proroštvo joj nije nalik po lukavstvu. Jer, besmrtnik je tu poput tog obeliska: on reguliše duhovni saobraćaj čiji šumovi ga okružuju, a natpis, sahranjen u njemu, niko me nije od koristi.

GALANTERIJSKA ROBA

Neuporedivi jezik mrtvačke glave: obedinjava potpunu bezizražajnost — crni-

lo njenih očnih duplji — s najdivljijim izrazom — iskežene čeljusti.

Čovek koji veruje da je napušten čita i pati videći da je stranica koju hoće da okrene već razrezana, te da joj ni on više nije potreban.

Darovi moraju tako duboko da pogode onoga koji ih prima da se on užasne.

Kada mi je cenjeni, obrazovani i elegantni prijatelj poslao svoju novu knjigu, u trenutku kada hoću da je otvorim zatičem sebe kako popravljam svoju kravatu.

Onaj ko pazi na pravila ophodjenja, ali odbacuje laž, nalik je čoveku koji se dođuše odeva po poslednjoj modi, ali na sebi ne nosi nikakvu košulju.

Kad bi mastilo u nalivperu teklo tako lako kao što se dim izvija s vrha cigarete, onda bih bio u Arkadiji svog spisateljskog posla.

Biti srećan znači bez straha biti svesatan sebe.

UVEĆAVANJA

Dete koje čita. Iz školske biblioteke stiže knjiga. Deoba u nižim razredima. Samo se pokatkad usuđujemo da izrazimo želju. Često sa zavišću kako željene knjige idu u druge ruke. Konačno, dobijate svoju. Tokom jedne sedmice bili ste potpuno predani kovitlacima teksta koji vas je meko i krišom, čvrsto i neprestano obavijao poput snežnih pahuljica. Stupili ste u njege s bezgraničnim poverenjem. Tišina knjige, tišina koja vas sve većma zanosi! Njen sadržaj čak nije ni bio tako važan. Jer, ta čitanja pripadaju još vremenu kada ste sami sebi izmišljali povesti u krevetu. Dete sledi njihove poluzavejane tragove. Dok čita, uši su mu napregnute; njegova knjiga leži na odveć visokom stolu, pa mu jedna ruka uvek leži na listu. On još mora da pustolovine junaka očitava u vrtlogu slova poput neke slike i poruke u vejavici pahulja. On udiše vetar događaja i sve figure mu dišu u lice. Dete je veoma blisko izmešano s likovima kao odrasla osoba. Neizrecivo je uzbuđen događanjem i rečima koje se razmenjuju, i kada ustane — sav je pokriven snegom čitanoga.

Dete koje stiže s velikim kašnjenjem. Časovnik u školskom dvorištu izgleda da povređuje njegovu krivicu. On pokazuje

»veliko kašnjenje«. A u hodniku, iz vrata razreda, kraj kojih prolazi, izbija mrmljanje tajnog savetovanja. Tamo unutra, učitelji i učenici su prijatelji. Ili je sve tiho kao da se na nekog čeka. Bešumno stavlja ruku na kvaku. Sunce obasjava tačku na kojoj stoji. Psuje dan oprostaja i otvara. Čuje učiteljev glas kako klopapa poput mlinskog točka; stoji pred mlinskom mašinerijom. Klopapajući glas zadržava svoj ritam, ali sada dečaci, mlinarska služinčad, bacaju sve na novog; deset, dvadeset teških džakova lete na njega koji mora da ih odnese sve do klupe. Svaka nit na njegovom mantilčiću je pokrivena belim prahom. Poput neke ojađene duše u ponoći, pri svakom koraku izaziva šum, i niko ga ne vidi. Kad sedne na mesto, radi mirno sve do zvona. Ali, to nije nikakav blagoslov.

Oblaporno dete. Kroz procep odškrinute ostave za jelo pruža ruku kao što to zaljubljenik čini u noći. Kada je kod kuće u mraku, pipajući traži šećer ili bademe, suvo grožđe ili kompot. I poput ljubavnika koji, pre nego što je poljubi, miluje svoju draganu, tako i čulo dodira ima s njima dogovoreni sastanak pre nego što usta okušaju njihovu slast. S kakvim se samo prepuštanjem med, zrnca korinskog grožđa, čak i riža umiljavaju u ruci! Kako je samo pun strasti njihov susret kad su konačno izmakli kašiči! Zahvalna i divlja, kao ona koja je pobegla iz roditeljskog doma, nudi se ovde marmelada od jagoda bez imalo hleba i takoreći pod vedrim nebom da se njome naslađujemo, a i sam maslac uzvraća nežno na odvažnost zaljubljenog šunjala koji se uvukao u njenu devojačku sobu. Ruka, mladalački Don Huan, odmah prodire u sve ćelije i kutke, iza slojeva koji se ruše i gomila koje se razlivaju: devičanstvo se obnavlja bez žalbi.

Dete na ringišpilu. Karuselska daska s poslušnim životinjama obrće se gotovo u ravni tla. Na najboljoj visini za snevanje da se leti. Muzika počinje, a cimanje udaljava dete koje se vrti od njegove majke. Najpre se plaši da napusti majku. Ali, onda zapaža kako je ono samo verno. Stoluje kao odani vladar nad svetom koji mu pripada. Tangencijalno, drveće i urođeni obrazuju špalir. Onda, na nekoj vrsti Istoka, ponovo iskršava majka. Potom vrh izranja iz prašume, takav kakvim ga je dete, već pre hiljada godina, po prvi put videlo upravo s ringišpila. Njegova životinja mu je privržen: poput nemog Ariona nošeno je na svojoj nemoj ribi, drveni Zevs bik odnosi ga kao Europu bez ijedne mrlje. Davno je večno vraćanje svih stvari postalo dečja mudrost, a život prastari zanos vladanja, sa zvučnim verglom u sredini kao krunskim blagom. Kada on svira sve sporije, prostor počinje da brblja a drveću se vraćaju njihovi duhovi. Ringišpil biva nesigurno tlo. I pojavljuje se majka, dobro usadeni direk, oko kojeg dete, dok pristaje, obmotava palamar svoga pogleda.

Neuredno dete. Svaki nađeni kamen, svaki ubrani cvet i svaki ulovljeni leptir za njega su već početni komad zbirke, a sve što uopšte poseduje, u njegovim očima, sačinjava jednu jedinu zbirku. Ta straži pokazuje u njemu svoje pravo lice, strogi indijanski pogled, koji nastavlja da plamti, ali još nemirniji i manijački, kod antikvara, istraživača, bibliomana. Tek što je stupio u život, već je lovac. Lovi duhove, čiji trag sledi u stvarima; između duhova i stvari promiču mu godine tokom kojih ljudi ostaju izvan njegovog vidnog polja. Život mu se odvija kao u sno-

vima: ne poznaje ništa od postojanog — sve što mu se dešava, veruje da je tek susret, šok. Njegove nomadske godine časovi su provedeni u šumi sna. Tu on hvata svoj plen, čisti ga, pričvršćuje, lišava njegove čarobne moći. Njegove ladice moraju postati oružnica i zoološki vrt, kriminalistički muzej i kripti. »Sređivati« ih značilo bi uništiti zdanje nakracao bodljikavim kestenjem (perni buzdovani), staniol-papirom (srebrno blago), drvenim cepkama (kovčezi), kaktusom (totemsko drveće), bakarnim novčićima (štitovi). Dete već davno pomaže uz majčino korito za pranje veša, u očevoj biblioteci, dok je na svome području još uvek ratoborni gost luralica.

Skriveno dete. Poznaje već sve zakutke stana i u njih se vraća kao u kuću gde je sigurno da će sve naći na starom mestu. Srce mu lupa, prestaje da diše. Tu je zatvoren u svet materije. Pokazuje mu se on čudesno jasno, primiče mu se, čuljiv, sasvim blizu. Tako jedino onom koji se besi iznutra razumljivo biva šta su konopac i greda. Dete skriveno iza vrata i samo postaje nešto dahtavo i belo, sablast. Sto za ručavanje pod kojim se šćučurio, pretvara ga u drveni idol uz hranu čija četiri stuba su izrezbarene noge stola. A iza nekih vrata on sam je vrata, nosi ih kao tešku masku i postaje poput čarobnika koji će sve začarati a da i ne slute dok ulaze. Ni po koju cenu ne sme da bude otkriven. Kada se krevelji, kažu mu da je dovoljno samo da časovnik otkuca pa da ostane takav, iskreveljen. Skriven, on zna koliko je istine u tome. Onaj ko ga otkrije, može da ga skameni kao idola pod stolom, da ga osudi da zauvek ostane sablast iza zaveše, za ceo život zatvoren u teškim vratima. To ga nateruje da odatle s glasnim krikom pobegne demonu koji bi ga preobrazio tako da ga niko više ne nade, ako ga se dočepa onaj koji ga traži; pa tako i ne čeka poslednji trenutak, nego iskače s krikom samooslobadanja. Zato ga borba s demonom nikada ne umara. Stan mu pri tome služi kao arsenal maski. Ipak, jednom godišnje, na tajnim mestima, u praznim očnim dupljama maski, njihovim okamenjenim ustima, nalaze se pokloni. Čarobna spoznaja postaje nauka. Postavši njegov inženjer, dete skida čini s tamnog roditeljskog stana i traži uskršnja jaja.

ANTIKVITETI

Medaljon. Pred svim što je s razlogom nazvano lepim: čini se paradoksnim da se to pojavljuje.

Molitveni mlin. Samo predstavljena slika hrani i oživljava volju. Pukom reči, naprotiv, najviše može da se zapali da bi potom nastavila da se troši s mirisom na izgoretinu. Nema zdrave volje bez tačne likovne predstave. Nema predstave bez inervacije. Dah je, pak, od svega najistančanije reguliše. Zvuk formula je kanon tog disanja. Otuda praksa joge koja meditera dišući po svetim slogovima. Otuda njena svemoć.

Antičke kašike. Jedna stvar je rezervisana za najveće epikurejce: moći nahraniti njihove junake.

Stare zemljopisne karte. Većina u ljubavi traže večni zavičaj. Ali drugi, malobrojniji, večno putovanje. Ovi potonji su melanholičari koji se moraju bojati dodira s materinskom zemljom. Oni tragaju za onim koji daleko uklanja setu zavičaja.

Njemu su odani. Srednjovekovne medicinske knjige poznaju čežnju tog soja ljudi za dalekim putovanjima.

Lepeze. Sledeće se spoznalo iskustvom: ako se neko voli, ma i ako smo samo intenzivno njime obuzeti, bezmalo u svakoj knjizi otkrivamo njegov portret. Da, taj se pojavljuje kao igrač i njegov protivnik. U pričama, romanima i novelama, on iskršava u sve novijim preobrazajima. Odatle sledi: moć mašte je dar interpoliranja u beskrajno malom, otkrivanja u svakom intenzitetu onoga što je u njemu ekstenzivno, njegova nova, tek zbijena punoća, ukratko svaku sliku uzeti kao da je skupljena lepeza koja do daha dolazi tek razvijanjem i koja, raširena, u svojoj unutrašnjosti, otkriva crte voljenog ljudskog bića.

Reljef. Sa ženom ste koju volite, razgovarate s njom. Zatim, nedeljama i mesecima kasnije, ako ste razdvojeni od nje, ponovo vam na pamet pada ono o čemu ste razgovarali. No, sada je taj motiv banalan, drečav, površan, i shvatate da ga je jedino ona, koja se nad njim naginjala iz dubine ljubavi, pokrivala svojom senkom i štitila za nas tako da je misao živela poput reljefa u svim naborima i svim kutkovima. Kad smo sami, kao sada, misao počiva površno, žalosno, bez senki, u svetlosti našeg saznanja.

Torzo. Jedino onaj ko bi znao da sopstvenu prošlost posmatra kao porod prisile i nužde, bio bi kadar da je, u svakom sadašnjem trenutku, učini za sebe najvišom vrednošću. Jer, ono što je neko proživio može biti, u najboljem slučaju, upoređeno s divnom skulpturom čiji su svi udovi, prilikom transporta, slomljeni i koja sada ne nudi ništa osim dragocenog bloka iz kojega on mora izvajati sliku svoje budućnosti.

ČASOVNICI I ZLATARIJE

Onaj ko budan, odeven, na primer u šetnji, posmatra izlazak sunca, pred svima drugima vazdan zadržava suverenost osobe koje nosi nevidljivu krunu a u očima onoga koga prekine u radu, oko podneva, izgleda kao da je sam sebe krunisao.

Nad likovima romana vise brojke stranica kao časovnik života na kome sekunde samo izmiču. Koji čitalac ne bi bar jednom, krišom i bojažljivo, podigao pogled prema njemu?

Sanjao sam da s Reteom — novopečenim privatnim docentom — prolazim, u kolegijalnom razgovoru, prostranim salama muzeja gde je on upravnik. Dok on u pokrajnjoj prostoriji razgovara s jednim nameštenikom, ja prilazim nekoj vitrini. U njoj se, pored ostalih, razbacanih veoma malih predmeta, nalazi metalno ili emajlirano poprse žene, gotovo u prirodnoj veličini, koje odražava svetlost prigušeno, i nije bez sličnosti s Florom, u Berlinskom muzeju, pripisanoj Leonardu. Usta su na toj zlatnoj glavi otvorena, a po zubima na donjoj vilici su, u pravilnim razmacima, raspoređeni dragulji koji delom ispadaju iz usta. Ni najmanje nisam sumnjao da je to časovnik. — (Elementi sna: rumen od stida¹; zori je zlato u ustima²; »La tête, avec l'amas de sa crinière sombre) Et de ses bijoux: précieuses.) Sur la table de nuit, comme une reconculé.) Repose«. Baudolaire³.)

Preveo Jovica Ačin

1. Scham-Roethe: igra sa imenom upravnika muzeja (prim. prev.). 2. Morgenstunde hat Gold im Munde: nemačka poslovica, koja bi mogla značiti isto što i naša — »ko rano rani, dve sreće grabi« (prim. prev.). 3. Stihovi iz Bodlerove pesme »Une Martyre« u zbirci *Les Fleurs du mal* (prim. prev.).

Glava, s hrpom svoje tamne grive
I svojim draguljima,
Na noćnom stočiću, poput jaspre,
Počiva.